

М.В.Мельник,
здобувач кафедри адміністративного,
фінансового та господарського права
Академії праці і соціальних відносин
Федерації професійних спілок України

МИТНИЙ КОНТРОЛЬ ТА МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ МИТНИХ РЕЖИМІВ

У статті увага приділена митному контролю та митному оформленню при застосуванні митних режимів. Розглянуто класифікацію митного контролю та визначено етапи проведення митного оформлення.

Ключові слова: *митний контроль, митне оформлення, декларування, зони митного контролю, митні органи.*

В статье внимание уделено таможенному контролю и таможенному оформлению при применении таможенных режимов. Рассмотрена классификация таможенного контроля и определены этапы проведения таможенного оформления.

Ключевые слова: *таможенный контроль, таможенное оформление, декларирование, зоны таможенного контроля, таможенные органы.*

In this article attention is given to customs control and customs clearance in the application of customs regimes. We consider the classification of customs control and defined stages of customs clearance.

Keywords: *customs, customs clearance, declaration of customs control, customs authorities.*

Постановка проблеми. Товари, транспортні засоби та інші предмети переміщуються через митний кордон України під митним контролем і підлягають митному оформленню. Митний контроль здійснюється з метою забезпечення дотримання державними органами, підприємствами та їх службовими особами, а також громадянами порядку переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів. Митне оформлення проводиться посадовими особами митниці з метою забезпечення митного контролю та застосування засобів державного регулювання ввезення на митну територію України, вивезення за її межі і транзиту через територію України товарів та інших предметів. Митний контроль і митне оформлення здійснюється посадовими особами митних органів одночасно.

Глосарій міжнародних митних термінів, виданий Всесвітньою митною організацією, під терміном «митний контроль» розуміє заходи (відповідальність за які несуть митні органи), що вживаються для забезпечення виконання вимог митного законодавства. Вони можуть бути: основними – стосовно всіх товарів, що ввозяться на митну територію; особливими (специфічними), тобто пов'язаними з походженням товарів (зони митного контролю), їх характером (такими, що підлягають високим ставкам мита); митними процедурами, що застосовуються до товарів (авторський переклад).

О. Ф. Ноздрачов трактує митний контроль як один із засобів реалізації митної політики держави, який являє собою сукупність заходів, що здійснюються митними органами для забезпечення дотримання митного законодавства (яке охоплює міжнародні договори), контроль за виконанням яких покладено на митні органи. Основна мета митного контролю полягає у виявленні за допомогою різного роду перевірок відповідності проведених митних операцій та дій митному законодавству, дотриманні фізичними та юридичними особами, які беруть участь у митній діяльності, встановлених митних правил і процедур [1, с. 309].

Мета. У зв'язку з тим, що митний контроль являє собою багатопланову й різноманітну діяльність, доцільним є проведення його класифікації за видами. Загальний митний контроль можна поділити на види: а) залежно від його предмету – на митний контроль товарів, митний контроль транспортних засобів та митний контроль інших предметів; б) залежно від прямування товарів (від заявленого митного режиму) – на експортний, імпорتنний контроль та контроль за доставкою транзитних товарів. Митними органами також проводиться документальний (за поданими декларантом документами) та фактичний контроль (відповідність заявлених декларантом відомостей фактично переміщуваним товарам).

Виклад основного матеріалу. З метою здійснення митного контролю створюються зони митного контролю. У пунктах пропуску через державний кордон України зони митного контролю встановлюють митниці за згодою із Прикордонними військами. У пунктах на митному кордоні України, що є межами спеціальних митних зон, митниця самостійно визначає території зон митного контролю. На територіях і в приміщеннях підприємств, що зберігають товари та інші предмети під митним контролем, митниця визначає території зон митного контролю за умови виконання підприємством вимог, що забезпечують здійснення митного контролю в повному обсязі. Переміщення товарів та інших предметів на територію зони митного контролю чи за межі такої території контролюється митницею.

Оскільки проведення митного контролю під час пропуску через державний кордон України товарів, транспортних засобів та інших предметів супроводжується здійсненням контролю та інших заходів з боку різних державних органів (окрім митних), розроблено низку нормативних актів щодо координації проведення цих заходів. Наприклад, спільним Наказом Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державної митної служби України, Міністерства транспорту України «Про затвердження Типової технологічної схеми пропуску через державний кордон осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна» від 5 березня 2001р. [2] розроблено схему пропуску, яка: а) встановлює єдині підходи до порядку функціонування пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю; б) регламентує види, зміст і послідовність операцій зі здійснення прикордонного й митного контролю та митного оформлення, а також інших видів контролю, можливих під час переміщення осіб, транспортних засобів, товарів та інших предметів через державний кордон України; в) визначає відповідні умови для функціонування контрольних органів і служб у пунктах пропуску через державний кордон та в пунктах контролю.

Митний кодекс України встановлює, що митний контроль здійснюється у певних передбачених законом формах. Так, він проводиться шляхом перевірки необхідних документів, митного огляду (огляду транспортних засобів, товарів та інших предметів, особистого огляду), переогляду, обліку предметів, які переміщуються через митний кордон України, а також в інших формах, що не суперечать законам України.

Для здійснення митного контролю законодавством передбачено право доступу посадових осіб митних органів на територію підприємств, установ та організацій, використання технічних і спеціальних засобів митного контролю, залучення до цієї роботи фахівців та експертів. Слід зауважити, що процедура огляду (переогляду) транспортних засобів, товарів та інших предметів, речей громадян повинна проводитись лише на підставах і в обсязі, передбачених чинним законодавством. Так, огляд (переогляд) здійснюється тільки за наявності в митниці підстав, що транспортні засоби, товари та предмети, які переміщуються через митний кордон, містять предмети контрабанди або предмети, що є безпосередніми об'єктами порушення митних правил. При цьому обов'язковою умовою для вчинення огляду (переогляду) є присутність представника підприємства, яке переміщує через митний кордон вказані транспортні засоби, товари чи предмети. Законом, крім вказаного порядку передбачено, що огляд (переогляд) речей громадян може здійснюватися у таких випадках: за відсутності власника (представника власника), за наявності підстав для припущення, що речі становлять небезпеку для життя і здоров'я людей, рослин, тварин чи можуть завдати шкоди громадянам (підприємствам); у випадку неявки власника протягом місяця; пересилання у міжнародних поштових відправленнях; при порушенні зобов'язання про транзит. Обов'язковою умовою огляду (переогляду) за відсутності власника є присутність представника підприємства, яке здійснює перевезення, пересилання чи зберігання таких речей.

Винятковою формою митного контролю є особистий огляд. Суть його полягає в тому, що дії, пов'язані з проведенням особистого огляду, зачіпають охоронювані Конституцією України права та свободи громадян, їх особисту недоторканність, а також недоторканність їх честі й гідності. Тому, встановлюючи таку форму митного контролю, законодавець приділив особливу увагу умовам її застосування. По-перше, для здійснення особистого огляду обов'язковою є наявність письмового рішення начальника митниці (або особи, яка його заміщує). По-друге – наявність достатніх підстав для припущення, що громадянин, який слідує через митний кордон або перебуває в зоні митного контролю чи в транзитній зоні аеропорту, переховує при собі предмети контрабанди або предмети, які є безпосередніми об'єктами порушення митних правил або заборонені до транзиту через територію України. По-третє, законодавством спеціально обумовлено порядок, процедуру й умови здійснення особистого огляду. Це пред'явлення громадянину письмового рішення начальника митниці, ознайомлення громадянина з його правами та обов'язками при здійсненні такого огляду і необхідність запропонувати добровільно видати приховувані предмети. Спеціально застережена умова здійснення особистого огляду особою митниці однієї статі з особою, яка проходить огляд у присутності двох понять тієї ж статі, в ізольованому приміщенні, що відповідає санітарно-гігієнічним нормам. При вчиненні огляду складається протокол, де громадянин має право зробити відповідну заяву.

Згідно з чинним законодавством існують особливі режими митного контролю, які передбачають застосування для певних категорій суб'єктів звільнення від митного контролю, а також спеціальні митні режими огляду речей. Перш за все звільнення від митного огляду передбачено для

військових кораблів, суден забезпечення Військово-морських сил, повністю укомплектованих військовою командою, та бойових повітряних суден. При цьому відповідальність за порушення митного законодавства несуть командири (капітани) зазначених кораблів та суден. Існують також спеціальні митні режими огляду, які застосовуються у випадках переміщення через митний кордон речей, що не підлягають обов'язковому декларуванню й обкладенню митом і не підпадають під категорію предметів, щодо яких встановлено заборони чи обмеження.

Спеціальні режими застосовуються на митницях, де обладнано зони (коридори) спрощеного митного контролю. Громадяни, які проходять через такі зони (коридори), звільняються від подання митної декларації, що не означає звільнення від обов'язку дотримуватися порядку переміщення через митний кордон речей та інших предметів. Сьогодні режим спрощеного контролю існує лише в міжнародних аеропортах Борисполя, Дніпропетровська, Одеси та Сімферополя (відповідно, у Бориспільській митниці, Чорноморській, Дніпровській та Кримській регіональних митницях), а також у міжнародному автомобільному пункті пропуску.

Необхідно зазначити, що при здійсненні митного контролю важливе значення має те, в якому митному режимі перебувають транспортні засоби, товари та інші предмети. Дотримуючись своїх міжнародних зобов'язань, Україна має виконувати митні формальності в такому обсязі, який сприяв би розвитку міжнародних економічних, соціальних, фінансових, цивільних, науково-технічних та культурних відносин, унеможливив би контрабанду зброї, наркотиків, психотропних речовин, а також забезпечував дотримання екологічних, санітарно-гігієнічних та інших норм. Саме на виконання цих зобов'язань спрямований митний контроль при здійсненні всіх митних режимів.

Розділ III Митного кодексу України присвячено проблемі митного оформлення. Митне оформлення проводиться одночасно з митним контролем та являє собою дії службових осіб митних органів, які здійснюються у встановленій послідовності та спрямовані на забезпечення виконання чинного законодавства, встановленого порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України, в тому числі дотримання заходів нетарифного регулювання при розміщенні товарів і транспортних засобів під відповідний митний режим [1, с. 206].

Водночас із Митним кодексом існує значна кількість нормативно-правових актів, які регулюють порядок митного оформлення. Наприклад, з Типовою технологією митного контролю й митного оформлення товарів та інших предметів, затвердженою наказом Державної митної служби України від 30 грудня 1998 р. [3], митне оформлення повинно здійснюватись у чотири етапи. Перший складається з попередніх операцій і перевірки вантажної митної декларації та документів підрозділом митної статистики. Він має умовну назву «акредитація».

На цьому етапі митного оформлення відбувається реєстрація суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності, перевірка його права займатися цією діяльністю, наявність вантажної митної декларації, супровідних до неї документів та ін. Суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності до моменту здійснення митного оформлення має звернутися до митного органу за місцем своєї державної реєстрації і стати на облік. Відсутність облікової картки суб'єкта є підставою для відмови йому в митному оформленні вантажів.

Другий етап складається з перевірки вантажної митної декларації, документів, заявленої митної вартості й нарахування митних платежів відділом митних платежів митниці, відділом тарифів та митної вартості в порядку, визначеному нормативними актами Державної митної служби України. Цей етап отримав умовну назву «забезпечення заходів тарифного регулювання». Окрім іншого, він складається з перевірки відповідності зазначених у декларації даних, зокрема, відповідності видів і розмірів митних платежів задекларованому коду товару, перевірки їх сплати, підстав для надання пільг чи преференцій.

Третій етап – це перевірка вантажним відділом митниці зазначених декларантом відомостей у вантажній митній декларації на відповідність митним правилам і поданим комерційним документам, так зване «забезпечення заходів нетарифного регулювання». До обов'язків митних органів належить також перевірка наявності необхідних дозволів державних органів контролю. Після перевірки на всіх аркушах вантажної митної декларації проставляється штамп «Під митним контролем» і реєстраційний номер. Вантажна митна декларація реєструється в журналі обліку вантажних митних декларацій. По завершенні цієї процедури вона вважається прийнятою для оформлення і декларант несе юридичну відповідальність за зазначені в ній відомості. На цьому етапі декларація вже не може бути відкликана декларантом.

Четвертий етап – проведення в разі потреби митного огляду товарів та повне оформлення вантажної митної декларації. Він складається із фактичної перевірки відповідності заявленого в декларації коду товару, інших предметів згідно з Товарною номенклатурою зовнішньоекономічної діяльності; за необхідності – накладання митних забезпечень; завершення митного оформлення.

Митниця може відмовити у митному оформленні товарів після завершення процесу прийняття вантажної митної декларації для оформлення виключно у випадках, передбачених законодавством України. Цей митний документ вважається повністю оформленим за наявності на всіх його аркушах особистої

номерної печатки інспектора митниці, який здійснив митне оформлення товару. Залежно від митного режиму інспектором вантажного відділу, який завершив митне оформлення товару, накладається або знімається митне забезпечення.

Залежно від обраного суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності митного режиму можуть змінюватися чи доповнюватися кожен із наведених етапів митного оформлення. Так, специфічним для митного режиму імпорту є ретельна перевірка відповідності заявленого коду Товарної номенклатури товару, що ввозиться в Україну. Вона полягає у відборі зразків товарів (предметів), проведенні за необхідності матеріалознавчих досліджень у митних лабораторіях, експертизі, перевірці сертифікатів на товар, інших документів. Крім того, встановлюється країна походження товару, оскільки ця обставина має суттєве значення при вирішенні питання надання пільг та преференцій. Такий підхід пов'язано з необхідністю виконання митними органами своїх основних функцій – захисту внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції та ввезення в Україну недоброякісної продукції.

Для митного режиму експорту специфічним є перш за все ретельна перевірка відповідності пред'явлених митниці документів задекларованому в них вантажу. Крім проведення повної процедури митного оформлення, додатково перевіряється код товару згідно з Товарною номенклатурою, його кількість, якість. При експорті продуктів, що підлягають контролю державними органами контролю, митне оформлення закінчується лише після надання відповідних дозволів чи сертифікатів такими органами. Крім дотримання вищезазначених процедур, для митного режиму транзиту особливо важливим є контроль митними органами за доставкою вантажу в митницю експорту на кордоні.

Однією з умов пропуску товарів, транспортних засобів та інших предметів через митний кордон України, зміни митного режиму, а також в інших передбачених законодавством випадках, є їх декларування. Під декларуванням розуміється повідомлення митному органу учасниками зовнішньоекономічної діяльності необхідних для митного оформлення й митного контролю відомостей про товари та транспортні засоби, що переміщуються через митний кордон, зокрема, про їх митний режим [1, с. 223]. Декларування виконує декілька функцій: а) забезпечення митних органів необхідними для митних цілей відомостями про товари, транспортні засоби та інші предмети; б) підтвердження декларантом законності здійснюваних дій щодо товарів, транспортних засобів та інших предметів, що розміщуються під обраний митний режим; в) контрольну – перевірку задекларованих відомостей фактичним даним.

Декларування тягне певні юридичні наслідки. З моменту декларування виникають обов'язки щодо сплати митних платежів. При виявленні недостовірних даних, декларація є доказом учинення правопорушення.

Висновок. Декларування може проводитися як безпосередньо власником транспортних засобів, товарів та інших предметів, так і на підставі договору іншими підприємствами, допущеними митницею до декларування. Предмети, що переміщуються через митний кордон України громадянами, декларуються останніми.

Допущення митницею підприємства до декларування на підставі договору здійснюється шляхом видавання такому підприємству свідоцтва про визнання його як декларанта. Допущення здійснюється за заявою підприємства тією митницею, в зоні діяльності якої воно знаходиться. Декларування товарів проводиться суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності з заповненням вантажної митної декларації.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про вантажну митну декларацію» від 09 червня 1997 р. вантажна митна декларація – це заява, що містить відомості про товари та інші предмети і транспортні засоби та про мету їх переміщення через митний кордон України або про зміну митного режиму щодо цих товарів, а також інформацію, необхідну для здійснення митного контролю, митного оформлення, митної статистики, нарахування митних платежів.

На сьогоднішній день, згідно з наказом Державної митної служби України від 30 червня 1998 р.[4], розроблено порядок заповнення вантажної митної декларації тільки відповідно до митних режимів експорту, імпорту, транзиту, тимчасового ввезення (вивезення), митного складу, магазину безмитної торгівлі. Кожний обраний митний режим має свої особливості, що, безперечно, відбивається при митному декларуванні.

Література:

1. *Таможенное право: Учебник [Текст] / Отв. ред. А. Ф. Ноздрачев. – М.: Юристъ, 1998. – 576 с.*
2. *Про затвердження Типової технологічної схеми пропуску через державний кордон осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна: Наказ Держкомкордону України, Держмитслужби України, Мінтранспорту України від 05.03.01 р. [Текст] // Офіц. вісн. України. – 2001. – №12. – Ст. 519.*

3. Про затвердження Типової технології митного контролю та митного оформлення товарів та інших предметів: Наказ Держмитслужби України від 30.12.98 р. [Текст] // *Офіц. вісн. України*. – 1999. – № 4. – Ст. 143.

4. Про затвердження Порядку заповнення граф вантажної митної декларації відповідно до митних режимів експорту, імпорту, транзиту, тимчасового ввезення (вивезення), митного складу, магазину безмитної торгівлі: Наказ Держмитслужби України від 30.06.98 р. [Текст] // *Офіц. вісн. України*. – 1998. – № 30. – Ст. 1148.

5. *Митний кодекс України [Текст]* – С.: ТОВ «ВВП Нотіс», 2011 – 148 с.

УДК 342.746.1.(477)

Н.М.Шульгач

Львівський університет бізнесу та права

ПРАВОВЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ПРИНЦИПУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ

Стаття присвячена нормативно-правовому забезпеченню принципу незалежності суддів. Охарактеризовано міжнародно-правові документи та законодавство України, що стосуються незалежності суддів.

Ключові слова: незалежність суддів, гарантії незалежності суддів, правові акти про незалежність суддів.

Статья посвящена нормативно-правовому обеспечению принципа независимости судей. Охарактеризованы международно-правовые документы и законодательство Украины, что касаются независимости судей.

Ключевые слова: независимость судей, гарантии независимости судей, правовые акты о независимости судей.

The article is sacred to the normatively and legal providing of principle of independence of judges. International documents and legislation of Ukraine are described, that touch independence of judges.

Key words: independence of judges, guarantee of independence of judges, legal acts about independence of judges.

Постановка проблеми. Незалежність суддів є невід'ємною складовою їхнього статусу. Вона є конституційним принципом організації та функціонування судів, а також професійної діяльності суддів, які при здійсненні правосуддя є самостійними, при здійсненні правосуддя вони підкоряються лише закону.

Торкаючись безпосередньо питань, пов'язаних із проблемами незалежності суддів, необхідно відмітити, що останнім часом Україною зроблено істотні кроки у напрямку подальшого удосконалення і зміцнення судової системи, прийнято новий Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Крім того, принцип незалежності суддів досить детально регламентовано і в міжнародних актах. Відтак, виникає необхідність аналізу окремих законодавчих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» що стосується принципу незалежності суддів на предмет їх відповідності міжнародним документам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Принцип незалежності суддів були дослідженні в працях наступних науковців: В.Ф. Бойка, В.Д. Бринцева, М.В. Василевич, О.Б. Горової, Ю.М. Грошевого, Т.М. Добровольської, А.М. Колодія, О.М. Ларіна, В.Т. Маляренка, О.В. Марцеляка, М.М. Михеєнка, Л.М. Москвич, В.Т. Нора, І.Л. Петрухіна, Н.В. Сібільова, О.М. Толочка, Д.М. Хачатуряна, Г.І. Чангулі, В.І. Чебан та інших. Проте питання пов'язані з правовим закріпленням принципу незалежності суддів залишаються нерозкритими.

Основний зміст. Принцип незалежності суддів - це фундаментальна засада, яка передбачає здійснення судьями процесуальної діяльності без будь-якого незаконного впливу, тиску або втручання. Цей принцип передбачений великою кількістю міжнародних так і внутрішньодержавних нормативно-правових актів.

В Загальній декларації прав людини від 1948 р. (ст.10) [1], Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 1950 р. (ст.6) [2] говориться про те, що для встановлення обґрунтованості пред'явленого особі кримінального обвинувачення, вона має право на те, щоб її справа була розглянута прилюдно і з додержанням усіх вимог справедливості незалежним і безстороннім судом.

В Основних принципах незалежності судових органів, прийнятих сьомим Конгресом ООН по попередженню злочинності й поводженню із правопорушниками (Мілан (Італія), 26 серпня — 6 вересня